

STANISŁAW GRZYBEK

ANTROPOLOGIA PSALMU 8

Treść: I. Treść, geneza i cel psalmu; II. Teologiczne założenia autora psalmu; III. Charakterystyczne cechy nauki Ps 8 o człowieku.

Nie można mówić o antropologii biblijnej w sensie ścisłym, ponieważ Pismo św. nie zawiera nauki o człowieku jako takim, lecz zajmuje się jedynie jego relacją do Boga.¹ Należałoby raczej mówić o antropologii teologicznej w Biblii. Podobnie Ps 8 nie podaje nauki o strukturze człowieka ani w znaczeniu biologicznym, ani filozoficznym. Centralnym jego tematem jest Bóg-Stwórca i relacja stworzenia do Stwórcy, który objawia swój majestat w stworzonym przez siebie świecie, tj. również w człowieku. Egzegeci zgodnie na ogół zaliczają ten psalm do tzw. hymnów czyli pieśni na cześć Boga-Jahwe. Różnią się jednak przy bliższym określaniu jego treści, genezy i celu. Dlatego trzeba najpierw dokonać krótkiego przeglądu istniejących na ten temat opinii, aby na tym tle można było ocenić naukę Ps 8 o człowieku.

I. TREŚĆ, GENEZA I CEL PSALMU

Wielu egzegetów, takich jak R. Kittel, A. Weiser, H. J. Kraus, M. Dahood i in., stoją na stanowisku, że główną treścią psalmu jest uwielbienie Boga, składane Mu przez całą stworzoną naturę.² Psalm, jak mówi A. Weiser, łączy w sobie podziw dla piękna przyrody, w czym zawiera się głęboki hołd dla objawiającego się w niej Boga.³ Takie ujęcie zagadnienia

¹ Por. J. Schmid, *Antropologie, Biblische A. W.*: LThK, t. 1 (1957) kol. 604; L. Stachowiak, *Biblijna koncepcja człowieka*. W: *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 2, Warszawa 1968 s. 209—226.

² Por. R. Kittel, *Die Psalmen*, Leipzig-Erlangen 1922 s. 24—29; A. Weiser, *Die Psalmen*, t. 1, Göttingen 1963 s. 94—98; H. J. Kraus, *Psalmen*, Neukirchen-Vluyr. 1966 s. 65—73; M. Dahood, *Psalms 1—50*, New York 1965 s. 48—52.

³ A. Weiser, dz. cyt., s. 96.

wysuwa na pierwszy plan Boga jako główny przedmiot treści tego psalmu, uznając inne elementy, w tym także naukę o człowieku, za mniej ważne. Inni uczeni, jak E. Pannier i H. Renard, powtarzając tezę H. Gunkela, wyróżniają w tym psalmie dwie centralne myśli: myśl o Bogu (ww. 2—4) i myśl o człowieku (ww. 5—9). F. Nötscher idzie jeszcze dalej, dostrzegając w utworze wyraźnie trzy części (strofy?): Bóg, człowiek i stworzenie. Te trzy części łączą się w zwartą całość, niemniej każda z nich rozwija właściwą sobie problematykę i mogłaby sama stanowić całość. W takim ujęciu nauka Ps 8 o człowieku zasługiwałaby na specjalną uwagę jako coś oryginalnego i jedyne w swoim rodzaju.⁴

Z polskich uczonych ks. A. Klawek dostrzega w tym psalmie przede wszystkim naukę o człowieku. Choć wychodzi z założenia, iż „psalm 8 sławi majestat imienia Boga”, to jednak stawia tezę, że „psalm zawiera w formie poetyckiej rozważania o stosunku Boga do człowieka, o godności istoty ludzkiej, o wyróżnieniu człowieka spośród wszystkich innych stworzeń. Jest to rozpatrywanie myśli księgi Genesis 1, 26, gdzie Bóg mówi: „Uczyńmy człowieka na obraz i podobieństwo nasze”. Druga część prawie dosłownie te myśli przejmuje”.⁵ Przeciwnego zdania jest A. A. Anderson, który w swoim komentarzu do psalmów stoi na stanowisku, że Ps 8 kładzie nacisk głównie na dzieło stworzenia, tj. uwielbia Boga Stwórcę w Jego stworzeniach. Autor odwołuje się przy tym do psalmów 19, 104 i 139 o podobnej problematyce. Jeśli zatem jest w tym psalmie mowa o człowieku, to tylko z tej racji, że należy on do stworzeń boskich.⁶ Wydaje się jednak, że „spór” o treści psalmu 8 najlepiej rozstrzyga M. Dahood, który wychodzi z założenia, że tylko w odniesieniu do Boga można mówić o człowieku. Tak więc Ps 8 na tle osoby Boga ukazuje, kim jest człowiek. Jego zdaniem psalm sławi nieskończony majestat Boga (ww. 2—5) oraz godność i władzę uhonorowanego przez Boga człowieka (ww. 6—10).⁷

Z tego krótkiego przeglądu opinii i zdań egzegetów, można wyciągnąć wniosek, że w całym Ps 8 Bóg jest postacią pierw-

⁴ Por. E. Pannier- H. Renard, *Les Psâumes*. W: *La Sainte Bible*, t. 5, Paris 1950; F. Nötscher, *Das Buch der Psalmen* (Echte Bibel), Würzburg 1959.

⁵ A. Klawek, *Quam admirabile est nomen tuum*, RBL 1 (1948) s. 6 nn.

⁶ A. A. Anderson, *Psalms*, t. 1, London 1972 s. 100—104.

⁷ M. Dahood, dz. cyt., s. 49.

szoplanową, a człowiek tylko dlatego jest wielki, że jako stworzenie Boże wszystko zawdzięcza Bogu. Mówiąc o człowieku Ps 8 ukazuje go zawsze przez pryzmat jego Stwórcy i Pana. Wnioski te staną się jeszcze jaśniejsze, jeśli się je rozważy na tle genezy i celu psalmu.

Mało prawdopodobne wydaje się twierdzenie H. J. Krausa o zależności tego hymnu od starobabilońskiej czy szumeryjskiej poezji hymnicznej, w której także spotykamy się z uwielbieniem bóstw lokalnych (np. Iszkura, boga burzy). W hymnie na cześć Iszkura powtarzają się niemal te same słowa, co w Ps 8 odnośnie do wielkości i wspaniałości imienia Boga.⁸ Chociaż nie ulega wątpliwości, że Izrael wzrastał i wychowywał się w kręgu oddziaływania na niego kultur ościennych narodów, to jednak wyraźnie od nich się odcina, widząc swoją wielkość i rolę dziejową zawsze w powiązaniu z Bogiem-Jahwe. Z tej racji wielu egzegetów widzi genezę tego psalmu w religijnym kulcie Izraela. Nie jest wykluczone, że psalm mógł powstać jako pieśń na święto namiotów dla wyrażenia wdzięczności Bogu za zbiory. Prawdopodobnie śpiewano ją w czasie wigilii czy modlitw nocnych, o czym może świadczyć brak wzmianki o słońcu, wymienienie księżyca i gwiazd: „gdy spoglądamy na twe niebo, na księżyc i gwiazdy, któreś na nim umocował” (w. 4). Najbardziej przekonujące wydaje się twierdzenie, że psalm 8 jest owocem osobistej refleksji nieznanego autora o bogatym życiu wewnętrznym, może Dawida (choć dziś już tylko z trudem można by obronić Dawidowe autorstwo tego psalmu). Ktoś, kto dobrze znał jahwistyczne i kapłańskie opowiadania o stworzeniu świata i człowieka, wzbogacone stale przez ustną tradycję, dał na ich podstawie wyraz swojej wiary w Boga i w człowieka, pochodzącego od Boga.⁹

II. TEOLOGICZNE ZAŁOŻENIA AUTORA PSALMU

Mozna powiedzieć, że antropologia Ps 8, czyli ściślej mówiąc, nauka tego psalmu o człowieku, wypływa z religijnych i teologicznych założeń autora. Człowiek według tego utworu, poja-

⁸ H. J. Kraus, dz. cyt., s. 67.

⁹ Nasuwa się pytanie co do zależności Ps 8 od kapłańskiego opowiadania o stworzeniu człowieka, tzw. dokumentu P. Wydaje się, że chociaż dokument P powstał po niewoli babilońskiej (w. VI/V), to jednak treści w nim zawarte były przekazywane w tradycji z pokolenia na pokolenie dużo wcześniej. Z tej też racji mogły być znane już w czasach Dawidowych lub nieco późniejszych, tj. wtedy, gdy psalm

wła się w kontekście Boga i stworzonego przez niego świata jako małe i nic nie znaczące stworzenie. Twierdzenie to można wydedukować z antytezy, jaka zachodzi między ww. 2 i 5. Wyrażeniu *mah adir* („jak wspaniałe”, w. 2) przeciwstawione jest sformułowanie *mah enosz (...)* *uben adam* („kim jest człowiek” w. 5). Bóg jest wielki i Jego imię jest wspaniałe. Człowiek zaś nawet w porównaniu z innymi stworzeniami jest mały, słaby i przemijający. W księdze Hioba człowiek niewiele wie o stworzonym przez Boga świecie i jest bezsilny wobec Niego. Nie potrafi rządzić ani pogodą, ani deszczem. Jego małość widoczna jest jeszcze bardziej w porównaniu ze światem zwierzęcym, wobec którego człowiek okazuje się jako najslabsze stworzenie (Jb 38, 33—39; 39, 1—30).¹⁰

O małości człowieka świadczą też dwa występujące w w. 5 hebrajskie terminy: *enosz* i *ben adam*. Anderson jest zdania, że autor Ps 7 celowo użył tych terminów, aby podkreślić słabość ludzkiej natury.¹¹ Nie jest wykluczone, że autor znał dokument jahwistyczny o stworzeniu i w oparciu o zawarte w nim określenia sprecyzował swój pogląd na człowieka. Bardzo ważne przy określeniu człowieka jest tu *Sitz im Leben*, tzn. sytuacja, w jakiej autor psalmu znajdował się, oraz kontekst czasowy, w którym pisał. Jak wspomniano, z w. 4 wynika, że psalmista patrzył w niebo i oglądał księżyc oraz niezliczoną ilość migoczących gwiazd. Ta prerażająca cisza letniej nocy na Wschodzie skłania człowieka do smutnej refleksji, że wobec ogromnego kosmosu jest on niewiele znaczącym pyłkiem. Czyż Bóg, mając przed sobą tak potężny świat, zechciałby jeszcze pomyśleć o człowieku?¹²

Tymczasem psalmista pisze, że Bóg „pamięta o człowieku” i „o niego się troszczy”. Obydwa słowa hebrajskie (*zakar* i *paqad*) zawierają bogatą treść. Słowo *zakar* występuje w ST 288 razy, w tym bardzo często używane jest w kulcie. W psalterzu, gdzie pojawia się 44 razy, z jednej strony oznacza pełne zaufania zwrócenie się człowieka do Boga, z drugiej zaś nieustanną troskę Boga o sprawy człowieka. Synonimem tego słowa jest termin *paqad* w sensie zwrócenia na kogoś uwagi, dostrzeżenia go i zainteresowania się nim. W znaczeniu teolo-

---

ten został napisany. Obaj zatem autorzy czerpali z jednego i tego samego źródła, tj. z tradycji ustnej.

¹⁰ Por. S. Grzybek, *Księga Joba*. W: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, t. 2, Poznań 1975 s. 462.

¹¹ A. A. Anderson, dz. cyt., s. 102.

¹² Por. R. Kittel, dz. cyt., s. 26.

gicznym *paqad* wyraża myśl, że Bóg mimo istnienia przegromnego wszechświata dostrzega w nim człowieka i bardzo się nim interesuje. Człowiek wierzący w Boga nie powinien więc czuć się stworzeniem zagubionym we wszechświecie.¹³

Człowiek jest wprawdzie mały, ale Pan Bóg uczynił go wielkim, o czym mówi w. 6: „Tyś mało co mniejszym od Boga go uczynił”. Największą trudnością w tym wierszu jest ustalenie jego oryginalnego brzmienia oraz teologicznej treści. Jedno i drugie nastęrcza wiele trudności, choć na pozór jest proste. TM, a za nim Aquila, Symmachus i Theodocjon oraz Herapla Orygenesesa proponują tłumaczenie: „mało co mniejszym od Boga” (hebr. *meath me Elohim*). LXX, tłumaczenie syryjskie, Wulgata i różne targumy mają: „od aniołów” (gr. *par' angelus*). Wydaje się, że tłumaczenie LXX nie jest sprzeczne z oryginalnym tekstem hebrajskim. Wielu egzegetów uważa je nawet za całkiem poprawny komentarz do oryginału hebrajskiego.¹⁴ E. Pannier stoi na stanowisku (o czym także mówi słownik E. Jenni — C. Westermann), że w języku hebrajskim słowo „*elohim*”, niezależnie od tego, że oznacza imię własne Boga, używane jest jeszcze w szerszym sensie na określenie osób, postawionych wysoko, np. sędziów, królów (Ps 82, 1. 6), aniołów (Ps 97, 7), a także bogów narodowych (Ps 86, 8).¹⁵ Izraelici wierzyli, że między jedynym Bogiem a ludźmi istnieją jeszcze byty pośrednie, istoty niebieskie, stworzone na miarę Boga.¹⁶ Są o nich wzmianki w wielu miejscach Biblii (3 Krl 22, 19; Jb 1, 6; Iz 6, 1—3 itp.). Prawdopodobnie psalmista ma na myśli te właśnie istoty, gdy stwierdza, że człowiek jest od nich nieco niższy.

Za opinią tą przemawiają także pewne racje stylistyczne, wynikające ze struktury w. 6. W pierwszej połowie tego wiersza psalmista zwraca się do Boga w 2 osobie: „Tyś go (tj. człowieka) uczynił mało co mniejszym”. Nasuwa się pytanie, od kogo? Gdyby autor myślał o jedynym, prawdziwym Bogu, to by powiedział: „uczyniłeś go mało co mniejszym od siebie”.

¹³ Zdaniem Andersona sens teologiczny tego słowa odnoszący się do człowieka w ogólności usprawiedliwiłaby zastosowanie psalmu do osoby Jezusa Chrystusa, który zstąpił do głębin ludzkiego doświadczenia, a zarazem wznosił się na wyżyny, aby panować nad całym stworzeniem. Zob. A. A. Anderson, dz. cyt., s. 103.

¹⁴ Por. H. Gunkel, *Die Psalmen*, Göttingen 1926 s. 28. Za Gunkelem powtarza to wielu współczesnych egzegetów.

¹⁵ E. Pannier — H. Renard, dz. cyt., s. 86.

¹⁶ Por. G. v. Rad, *Theologie des Alten Testaments*, t. 1, Berlin 1963 s. 159.

Psalmista jednak poprzestał na stwierdzeniu: „Tyś go mało co mniejszym uczynił od istot niebieskich”, tj. od takich stworzeń, które otaczają tron Boga w niebie. Taką interpretację podaje cały szereg współczesnych biblistów i filologów, m. in. Kraus, Anderson i Dahood. Anderson twierdzi, że uznanie człowieka za nieco niższego od Boga byłoby zaprzeczeniem treści ww. 3 i 4: „Z ust dzieci, z ust niemowląt Ty sobie chwałę stwarzasz potężną, by ją pokazać przeciwnikom swoim, aby poskromić wroga, wroga zawziętego”. Dahood wyraźnie przyjmuje, że człowiek jest w tym psalmie mniejszy nie od Boga, ale od istot niebieskich. Z tego też względu tłumaczy w. 6 następująco: „Tyś go uczynił (postawił) niewiele niżej od bogów”. W swoim komentarzu zaś dodaje, że wyrażenie „bogowie” (*elohim*) oznacza członków niebieskiego dworu Jahwe, tj. te istoty, które otaczają tron Boga w niebie. Tylko nieliczni autorzy opowiadają się za dawną interpretacją, że człowiek stworzony przez Boga jest mało co mniejszy od Niego.¹⁷

Czy jednak w tym czasie, kiedy powstał Ps 8, Izraelici wierzyli już w istnienie aniołów lub istot pośrednich między Bogiem a człowiekiem? Wydaje się, że tak. Trzeba bowiem odróżnić tradycję, która od dawna głosiła tę tezę, od formalnego jej spisania. Wychodząc z tego założenia można powiedzieć, że tłumaczenie LXX nie obniża ani nie zniekształca sensu TM, ale, przeciwnie, stanowi do niego doskonały komentarz i jedyne możliwe do przyjęcia tłumaczenie.

Chociaż człowiek w relacji do Boga i całego dworu niebieskiego jest stworzeniem niższym, to między żyjącymi stworzeniami na ziemi jest istotą najwyższą, królem całego stworzonego świata. Myśl ta zawiera się w słowach „uwieńczyłeś go chwałą i godnością” (w. 6 b), dosłownie: „ukoronowałeś sławą (*kabod*) i chwałą (*hadar*)”. Oba te wyrażenia symbolizują władzę królewską człowieka, jak to ma miejsce w psalmach królewskich (21, 6; 45, 4; 96, 6; 29, 1; 104, 1). Określają one status człowieka na ziemi. Bóg, który jest królem w niebie, zechciał, aby człowiek był królem na ziemi, sprawując tę władzę w Jego imieniu i z Jego polecenia. To mianowanie człowieka przez Boga królem jest uważane przez egzegetów za komentarz do myśli wyrażonych w Rdz 1, 26—28, gdzie mówi się o człowieku stworzonym na obraz i podobieństwo Boga. W świetle Ps 8 ten obraz i podobieństwo należy rozumieć jako królewską władzę człowieka. Człowiek jest królem ziemi, a przez to staje

¹⁷ Por. F. Nötscher, dz. cyt., s. 27.

się podobny do Boga. W omawianym bowiem wierszu, podobnie jak w w. 8, Jahwe, Stwórca i Pan świata, przekazuje człowiekowi jako ustanowionemu przez siebie królowi cały świat pod panowanie.¹⁸ W takim ujęciu można uważać człowieka za najwyższe stworzenie na ziemi.

Czy rzeczywiście jednak człowiek posiada pełną władzę królewską? W. 7 mówi, że Pan Bóg poddaje wszystko pod jego stopy. Co oznacza słowo „wszystko” (*kol*)? Czy tylko wszystkie stworzenia wymienione w ww. 8 i 9, czy także i innych ludzi, np. tych, o których czytamy w Ps 110, 1: „Usiądź po prawicy mojej aż położę wrogów twoich jako podnózek dla twoich stóp”? Psalm nie odnosi się do intronizacji jednostki w sensie mianowania jej królem w określonym miejscu i czasie, ale ma na myśli człowieka jako rodzaj ludzki i rozważa jego relację do stworzonego świata poprzez jego relację do Boga. Autor dokonuje pewnego wyważania proporcji między Bogiem, dworem niebieskim, człowiekiem i całym materialnym światem. Człowiek nie ze względu na swoje zasługi ani na specjalne przymioty, ale z łaski Bożej jest władcą i panem stworzonego świata. Wymienienie różnych zwierząt, choć jest niepełne, ma symbolizować władzę człowieka nie tylko nad zwierzętami, lecz nad wszystkimi istotami żywymi. Zachodzi przy tym pewna analogia do zwierząt wymienionych w Rdz 1, 20—24, co pozwala przypuszczać, że autor Ps 8 znał kapłańskie opowiadanie i w swoim utworze dał temu wyraz. Uznawał zatem razem z autorami jahwistycznego opowiadania i dokumentu P władzę człowieka nad całym stworzonym światem.

III. CHARAKTERYSTYCZNE CECHY NAUKI PS 8 O CZŁOWIEKU

Nasuwa się jeszcze pytanie, skąd autor Ps 8 czerpał wzorce do swoich wypowiedzi o człowieku. Wydaje się, że nawiązał do ogólnego poglądu na człowieka u siebie współczesnych. Sprawy człowieka leżały w centrum zainteresowań wszystkich starożytnych narodów. Niemal zgodnie przyjmowano, że człowiek ma w sobie coś z bóstwa, ponieważ płynie w nim boska krew i bogowie ulepili go według własnego piękna. Z tej racji upodobnił się do bogów i jest im bardzo bliski.¹⁹ Te myśli zapewne znalazły swoje odbicie w Ps 8. Niezależnie od tego autor podał

¹⁸ Por. H. J. Kraus, dz. cyt., s. 70.

¹⁹ Por. W. Zimmerli, *Das Menschenbild des Alten Testaments*, TExH 14 (1949).

syntezę wszystkich znanych mu opinii o człowieku, zarówno biblijnych jak i pozabiblijnych. Dominuje w nich idea wielkości i potęgi oraz związanej z nią władzy człowieka.

Tym można wytłumaczyć brak w psalmie wzmianki o upadku i grzechu człowieka. Chociaż autor wspomina, że człowiek jest słaby jako syn ziemi (*enosz*) ulepiony z gliny (*ben adam*), to jednak jest w jego oczach wielki. Trudno przyjąć, że autor psalmu nie znał treści Rdz 3, skoro znał dobrze Rdz 2. Informację zatem o człowieku grzesznym opuścił celowo. Uczynił to dlatego, że nie harmonizowała ona z ogólnymi założeniami tematycznymi utworu. Psalm swój zaplanował jako jednolitą całość, mającą na celu uwielbienie Boga i wywyższenie człowieka. Ponieważ człowiek może być wielki tylko w łączności z wielkim i majestatycznym Bogiem, dlatego autor powiązał w swoim utworze wypowiedzi Boga i człowieka. Człowiek, świadomy swej małości i nicości, uważa za wielką łaskę, że potężny i majestatyczny Bóg, Stwórca wszechświata, zechciał z nim nawiązać kontakt. Zdaje sobie sprawę, że w swoim istnieniu, życiu i działaniu jest istotą zależną od Boga. Wie on również dobrze, że poznaje siebie tylko w Bogu i przez Boga.

Wynika stąd dalszy wniosek, że człowiek należy do bożego świata. Pan Bóg pamięta o nim, opiekuje się nim, ponieważ jest on częścią świata, który w całości należy do Boga. Nie jest autorowi obca idea zupełnej zależności człowieka od Boga. Jak niegdyś Bóg „ozdobił” stworzony przez siebie świat (Rdz 1, 3—24), tak również teraz „ozdabia” człowieka. Dwa wspomniane niezrozumiałe słowa *kabod* i *hadar* są tego najlepszym dowodem. Egzegeci snują różne przypuszczenia na temat ich właściwej treści, ale chyba najbliższe prawdy będzie stwierdzenie, że człowiek dzięki dobroci i miłości Boga nosi w sobie Jego obraz. Słusznie się zatem szczyci, że jest do Boga podobny. Można powiedzieć, że właśnie dzięki temu obrazowi jest w pełni wyróżniony i ozdobiony przez Boga.

Ostatecznie jednak człowiek jest wielką tajemnicą dla psalmisty, zwłaszcza w kontekście wszechświata i mieszkającego nad nim potężnego Boga. Podobnie, jak trudno zbadać świat i przeniknąć Boga, tak nie można w pełni zbadać i przeniknąć człowieka. Tę tajemnicę zna jedynie Stwórca.

*

*

*

Na koniec można postawić pytanie, czy psalmista mówi o człowieku sobie współczesnym, czy też o człowieku przyszłości. Za drugim z tych rozwiązań zdają się przemawiać niektóre teksty NT oraz wypowiedzi OO. Kościoła dostrzegających w Ps 8 reminiscencje mesjańskie. W Hbr 2, 6—8 cytowane są niemal dosłownie ww. 5, 6 i 7b z tego psalmu, odniesione do osoby Jezusa Chrystusa. Autor listu stoi na stanowisku, że Chrystus jako „Syn Człowieczy” (Dn 7, 14), chwilowo unizony, który przyjął postać sługi, stawszy się podobnym do ludzi (Flp 2, 7), nazwany w Ps 8, 5 *enosz* i *ben adam*, teraz został wywyższony, podniesiony do godności króla, i wszystko zostało poddane pod Jego stopy. Ten moment wywyższenia Chrystusa jako króla akcentuje także św. Paweł w 1 Kor 15, 27 oraz w Ef 1, 22, gdzie również cytuje słowa „wszystko zostało poddane pod jego stopy” (Ps 8, 7b) i odnosi je do uwielbionego i wywyższonego Chrystusa. Opinia egzegetów na ten temat jest dość jednolita. Chociaż niektórzy (np. F. Nötscher) przyjmują, że w Hbr 2, 6—8 chodzi o sens przystosowany Ps 8, to jednak większość opowiada się za dosłownym, a nawet historycznym sensem tego psalmu. Psalm mówi o człowieku terażniejszości, o konkretnym człowieku, który, żyjąc głęboką wiarą w Boga, tylko w Nim widzi cel i sens swojego istnienia.²⁰ Człowiek ten ma poczucie swojej małości, ale zarazem uświadamia sobie własną wielkość, która jednak płynie nie z jego zasług i osiągnięć, ale stąd, że jako stworzenie Boże korzysta nieustannie z opieki i łaski Bożej.

L'antropologia del Sal 8

Sommario

La Bibbia non s'occupa tanto della natura dell'uomo, quanto della sua relazione al Dio. Lo stesso si verifica nel Sal 8. Questo inno probabilmente è stato composto all'uso liturgico. Il poema contiene la riflessione sulla posizione dell'uomo rispetto al Dio ed al mondo creato. Si tratta allora dell'antropologia nella prospettiva teologica.

L'uomo considerato nella relazione al Dio contra poco. I termini usati nel v.5 (ebr. *enosz*, *ben adam*) sottolineano la caducità della natura umana. Comunque lo stesso uomo è grande rispetto al mondo che lo

²⁰ Kraus stoi na stanowisku, że w Ps 8 nie ma nawet śladów eschatologiczno-mesjańskiego myślenia, jak by to nasuwały wspomniane teksty N. Testamentu. H. J. Kraus, dz. cyt., s. 72.

circónda. La sua grandezza però proviene dal fatto, che Dio si ricorda di lui (ebr. *zakar*) e lo protegge (ebr. *paqad*). Il v.6ª contiene l'espressione poco chiara. Il testo masoretico (cf. Aq, Sym, Theod, Hexapla) dice della situazione dell'uomo nei rispetti al Dio (ebr. *meath me Elohim*), mentre la traduzione dei Settanta (cf. Syr, Vg, targ.) lo considera inferiore agli angeli (gr. *para aggelous*). La struttura della frase sembra favorire la seconda variante. L'uomo è dunque inferiore al mondo divino, ma superiore al resto del creato. Quest'ultima idea viene sviluppata nel v.6^b, dove appaiono due termini ebraici: *kabod* e *hader*. Sembra che la frase si riferisca indirettamente al biblico racconto sulla creazione. Si tratterebbe allora del poetico commento al Gen 1, 26—28. Il v.7 espone l'idea della sottomissione del creato (ebr. *kol*) all'uomo.

L'autore del Sal 8 probabilmente s'ispirò delle varie tradizioni. Il poema rispecchia la convinzione degli antichi sul divino elemento nell'uomo. Inoltre si può scoprire qui un sottile riferimento al Gen 3. Comunque l'autore del salmo ha fatto la sintesi molto originale delle varie correnti tradizionali alla luce della fede e della esperienza personale. Egli è convinto della grandezza dell'uomo, come anche è consapevole del lato misterioso di essa.

S. Grzybek